Eduskunta
Lakivaliokunta
lav@eduskunta.fi

HE 45/2015 vp.

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle yhdistetystä patenttituomioistuimesta tehdyn sopimuksen hyväksymisestä

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Suomen Yrittäjiltä lausuntoa hallituksen esityksestä yhdistetystä patenttituomioistuimesta tehdyn sopimuksen hyväksymisestä ja laeiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä patenttilain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Suomen Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja esittää kunnioittavasti seuraavan lausunnon.

Suomen Yrittäjien näkökulmat voidaan tiivistää seuraavasti:

- Suomen Yrittäjät on arvioinut ratifioinnin hyödyt sen haittoja suuremmiksi ja kannattaa siten yhdistetystä patenttituomioistuimesta tehdyn sopimuksen ratifioimista.
- Kansainvälisesti toimivien ja kansainvälistymään pyrkivien yritysten on huomioitava uusi patenttijärjestelmä Suomen ratifiointiratkaisusta riippumatta. Jos uudistus tulee voimaan, sillä on joka tapauksessa vaikutuksia suomalaisiin patentoiviin yrityksiin.
- Yritykset keskimäärin hyötyisivät yhtenäispatentista, mutta yrityksen suojausstrategia määrittää lopulta sen, millaista patentointiratkaisua käytetään. Järjestelmän suosio riippuu paitsi kustannuksista, myös suojan maantieteellisestä laajuudesta.
- Toimivallan siirto patenttiriidoissa markkinaoikeudelta yhdistetylle patenttituomioistuimelle ei aiheuttane ongelmia suomalaisten yritysten kannalta, jos Suomeen perustetaan yhdistetyn patenttituomioistuimen paikallisjaosto. Myös siirtymäaikajärjestelyt turvaavat patentinhaltijoiden asemaa. Erittäin korkeat tuomioistuinmaksut ovat kuitenkin ongelmallisia erityisesti pk-yrityksille.
- Patenttiuudistuksen vaikutuksia ei voida ennakoida. Uudistus helpottanee kansainvälistymistä ja keksinnön kaupallistamista, mutta toisaalta Suomessa voimassaolevien patenttien määrän kasvu voi vaikuttaa negatiivisesti joihinkin kotimarkkinoilla toimiviin yrityksiin.
- Ratifioimatta jättäminen johtaisi Suomen vaikutusmahdollisuuksien pienentymiseen patenttijärjestelmän jatkovalmistelussa.

Eurooppalaisesta patenttijärjestelmäuudistuksesta yleisesti

Eduskunnan käsiteltävänä on kysymys yhdistetystä patenttituomioistuimesta tehdyn sopimuksen (Agreement on a Unified Patent Court, jäljempänä *UPC-sopimus*) ratifioinnista. Nyt tehtävä päätös ratifioinnista koskee sitä, onko Suomi mukana eurooppalaisessa patenttijärjestelmäuudistuksessa alusta alkaen vai ei. Uudistus koostuu niin sanotusta yhtenäispatentista, eli eurooppapatentista, jolle on rekisteröity yhtenäinen vaikutus sekä yhdistetystä patenttituomioistuimesta. Yhtenäispatentti olisi uusi vaihtoehto keksinnön suojaamiselle perinteisen eurooppapatentin ja kansallisten patenttien rinnalla.

Yhtenäisen patenttisuojan tavoitteena on edistää tieteellistä ja teknologista kehitystä sekä sisämarkkinoiden toimintaa helpottamalla patenttijärjestelmän käyttöä ja tekemällä siitä kustannuksiltaan edullisemman ja oikeudellisesti varmemman. Uudistuksen myötä patentinhaltija voi suojata keksintönsä yhtenäispatentilla kaikkien järjestelmässä mukana olevien maiden alueella. Kaikki patenttia koskevat toimet tapahtuvat kaikissa järjestelmässä mukana olevissa maissa yhtenäisesti. Vaikka järjestelmä on voimassa vain sopimuksen ratifioineiden valtioiden alueella, sitä voivat käyttää myös ulkopuolisiin maihin sijoittautuneet yritykset.

Uudistuksen vaikutuksia on vaikea ennakoida

Päätös UPC-sopimuksen ratifioinnista on tehtävä ilman tosiasiallista tietoa siitä, millaisia vaikutuksia patenttijärjestelmäuudistuksella on. Järjestelmän vaikutukset riippuvat keskeisesti siitä, kuinka suosittu yhtenäispatentista tulee, eli kuinka paljon yritykset siirtyvät käyttämään yhtenäispatentteja perinteisten eurooppapatenttien sijaan. Järjestelmän suosioon vaikuttaa paitsi patenttisuojan hinta, myös suojan laajuus ja ennen kaikkea hinnan ja suoja-alan tarkoituksenmukaisuus patentinhaltijalle. Suojan laajuus puolestaan riippuu siitä, kuinka moni sopimusjäsenvaltio lopulta ratifioi yhtenäisestä patenttituomioistuimesta tehdyn sopimuksen.

Uudistus vaikuttaa paitsi keksintöjen suojaamiseen uuden suojaustavan myötä, myös patenttiriitojen ratkaisuun. Uudistuksella saattaa olla vaikutuksia myös muiden kuin patentoivien yritysten toimintaan. Kansallisesti on pidettävä tärkeänä myös kysymystä Patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) rahoituksesta, johon uudistuksella on vaikutuksia Suomen ratifiointiratkaisusta riippumatta, jos järjestelmä astuu voimaan.

Yhtenäispatentti – uusi suojausmuoto keksinnöille

Yhtenäispatentti tuottaa haltijalleen maantieteellisesti laajan suojan. Voidaan arvioida, että yritykset keskimäärin hyötyisivät alueellisesti laajemmasta suojasta, koska tämä voi esimerkiksi laajentaa esimerkiksi lisensointimahdollisuuksia tai rahoitusmahdollisuuksia. Erityisesti siinä tilanteessa, jossa yritys ei ole varma siitä, mitkä markkina-alueet ovat patentin kannalta relevantteja, maantieteellisesti laajasta suojasta on hyö-

työ. Toisaalta erityisesti pk-yrityksen relevantti markkina-alue on usein pieni, jolloin laajempi (ja kalliimpi) suoja ei välttämättä ole tarpeen. Suoja-alan tarve riippuu lopulta yrityksen toimialasta ja suojausstrategiasta, eikä voida sanoa, että yhtenäispatentti oli ideaalinen suojamuoto kaikille yrityksille ja keksinnöille.

Yhtenäispatentti on lähtökohtaisesti hallinnollisesti kevyempi ja myös halvempi kuin vastaavan laajuinen suoja perinteisellä eurooppapatentilla toteutettuna, koska yhtenäispatenttia ei tarvitse saattaa voimaan erikseen eri valtioissa. Toisaalta yhtenäispatentin vuosimaksut vaikuttavat suoraan yritysten halukkuuteen käyttää sitä. Yhdistetyn patenttituomioistuimen valmistelukomitean esittämien vuosimaksujen progressio on kuitenkin voimakas, mikä johtanee siihen, ettei yhtenäispatentteja pidetä pitkään voimassa, ellei kyseessä ole erityisen tärkeä patentti. Vaikutukseltaan yhtenäisen eurooppapatentin maksurakenne vaikuttaa myös yritysten suojausstrategian valintaan, ja on mahdotonta arvioida, kuinka hyödylliseksi suojamuodoksi yritykset kokevat sen.

Yhdistetty patenttituomioistuin

UPC-sopimuksen voimaantulon jälkeen yhdistetyllä patenttituomioistuimella on yksinomainen toimivalta ratkaista vaikutukseltaan yhtenäispatentteja koskevat riidat ja siirtymäajan jälkeen myös perinteisiä eurooppapatentteja koskevat riidat. Patenttia koskevat rikosasiat kuuluvat kuitenkin jatkossakin aina kansallisten tuomioistuinten toimivaltaan. Yhdistetty patenttituomioistuin ratkaisee perinteisiä ja vaikutukseltaan yhtenäisiä eurooppapatentteja koskevat riita-asiat patentin koko voimassaoloaluetta koskevin vaikutuksin.

UPC-sopimuksen ratifiointi tarkoittaisi osittaista toimivallan siirtoa markkinaoikeudelta yhdistetylle patenttituomioistuimelle, joka on kansainvälinen tuomioistuin. Yritysten kannalta tämä tarkoittaa sitä, että käyttäessään joko yhtenäispatentteja tai perinteisiä eurooppapatentteja niiden on varauduttava oikeudenkäyntiin kansainvälisessä tuomioistuimessa. Erityisesti pienille yrityksille tämä voi muodostaa ongelmia, joskin on huomattava, että kansainvälisillä markkinoilla toimivan yrityksen on varauduttava ulkomaiseen oikeudenkäyntiin jo nyt. Tältä osin yhdistetty patenttituomioistuin ei juuri muuta nykytilaa, etenkin kun ulkomailla patentoivan yrityksen on jo nykyään nostettava kanne ulkomaisessa tuomioistuimessa, jos patenttia loukataan ulkomailla.

Jos puolestaan kysymyksessä on suomalainen kotimarkkinoilla toimiva yritys, on olemassa mahdollisuus, että suomalainen yritys joutuisi vastaajaksi yllättäen yhdistettyyn patenttituomioistuimeen. Jos Suomi ratifioi UPC-sopimuksen, Suomen on tarkoitus esittää paikallisjaoston perustamista Helsinkiin. Oikeudenkäyntikielinä tässä paikallisjaostossa olisivat suomi, ruotsi ja englanti. Jos paikallisjaosto perustetaan ja esimerkiksi suomalaisen yrityksen väitetty patentinloukkaus olisi tapahtunut vain Suomen alueella, kanne tällaista suomalaista yritystä vastaan olisi nostettava Suo-

messa sijaitsevassa yhdistetyn patenttituomioistuimen paikallisjaostossa. Näin ollen on vain pieni riski siitä, että suomalainen kotimarkkinayritys joutuisi yllättäen vastaajaksi ulkomailla sijaitsevaan tuomioistuimeen.

Patentinhaltijoiden oikeudet on turvattu varsin hyvin siirtymäaikajärjestelyin, eikä yhdistetystä patenttituomioistuimesta aiheutune siten kansainvälisesti patentoiville yrityksille erityistä haittaa, mahdollista kustannusten kasvua lukuun ottamatta. Patenttioikeudenkäynti on aina kallista, mutta koska UPC-sopimus edellyttää yhdistetyn patenttituomioistuimen olevan omarahoitteinen, tuomioistuimen perimät oikeudenkäyntimaksut uhkaavat muodostua erittäin kalliiksi. Tuomioistuinmaksuista ei ole tehty vielä päätöstä, mutta on oletettavaa, että ne ovat hyvin korkeita. Esimerkiksi tavallisen loukkauskanteen ehdotettu perusmaksu olisi 11 000 euroa, jos riidan arvo on alle 500 000 euroa.

Korkeat tuomioistuinmaksut aiheuttavat ongelmia erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille, jotka joutuvat jo nyt harkitsemaan erittäin huolellisesti, onko oikeudenkäyntiin ylipäänsä varaa. Pienelle yritykselle oikeudenkäynti voi tarkoittaa huonossa tapauksessa liiketoiminnan loppua, sillä yhdistetyssä patenttituomioistuimessa voi kustannusten lisäksi hävitä tai voittaa paljon kerralla patentin laajasta suojasta johtuen. Vaikka tuomioistuinmaksu onkin verrattain pieni osa patenttioikeudenkäynnin kokonaiskuluista, on myös huomattava, että yhdistetyn patenttituomioistuimen on arvioitu kasvattavan myös yksittäisen prosessin kokonaiskuluja nykytasoon verrattuna.

Mahdollinen ”patenttitulva” uhkana

Kotimarkkinoilla toimivien yritysten näkökulmasta yhdistetty patenttituomioistuin voi kuitenkin aiheuttaa myös ennakoimattomia uhkia, erityisesti mahdollisen ”patenttitulvan” myötä. Tällä hetkellä perinteisistä eurooppapatenteista vain noin 8 % saatetaan voimaan Suomessa. Yhtenäispatentin myötä Suomessa voimassa olevien patenttien kokonaismäärä kasvaisi todennäköisesti huomattavan paljon. On esitetty, että erityisesti EU:n ulkopuolisten yritysten patentointiaktiivisuus nousisi merkittävästi. Voimassaolevien patenttien määrän kasvu rajoittaisi yritysten toimintavapautta Suomessa, millä voi olla vaikutuksia yritysten kilpailukykyyn.

Patenttijärjestelmäuudistuksella on vaikutuksia myös sellaisiin yrityksiin, jotka eivät patentoi itse. Uhkana on, että vain Suomessa toimintaa harjoittava yritys saattaisi tietämättään loukata voimassaolevaa yhtenäispatenttia. Tällöin suomalainen kotimarkkinayritys voisi joutua yllättäen käyttölupaneuvotteluihin ja äärimmillään haastetuksi yhdistettyyn patenttituomioistuimeen. Tiedostamattomat loukkaukset saattaisivat johtaa myös erilaisiin epäasiallisen painostamisen tilanteisiin. ”Patenttitulva” johtaisi kaikenkokoisten yritysten kohdalla siihen, että kilpailijoiden patenttien seurannan olisi oltava kattavampaa, mikä lisää työtä ja kustannuksia. Erityisesti pienillä ja keskisuurilla yrityksillä ei välttämättä ole riittäviä resursseja tähän, etenkin jos yritys toimii vain kotimarkkinoilla.

On kuitenkin mahdotonta arvioida, miten todennäköistä edellä kuvattujen vaikutusten realisoituminen on. Suomi on globaalisti ajateltuna pieni markkina-alue, eikä tahattoman loukkauksen todennäköisyys ole välttämättä kovin suuri. Lisäksi on muistettava, että yhtenäispatentit koskevat vain uusia keksintöjä. Ratifiointi ei siten tarkoita, että Suomessa voimassa olevien patenttien määrä lisääntyisi – ja vastaavasti toimintavapaus pienentyisi – räjähdysmäisesti, vaan kasvu tapahtuisi pikku hiljaa sitä mukaan kuin yhtenäispatentteja ryhdytään sopimuksen voimaantulon jälkeen rekisteröimään. ”Patenttitulvan” negatiiviset vaikutukset kohdistuisivat siten ensinnäkin vain sellaisiin yrityksiin, joka nimenomaisesti käyttävät uusinta, patentoitua teknologiaa. Toiseksi, nämä vaikutukset ilmenisivät todennäköisesti vasta pitkähkön ajan, jopa useiden vuosien kuluttua järjestelmän voimaantulosta.

Kysymys yhdistetystä patenttituomioistuimesta tehdyn sopimuksen ratifioinnista

UPC-sopimus tullee voimaan Suomen ratifiointipäätöksestä riippumatta. Jos Suomi ratifioi sopimuksen, patenttijärjestelmä tulee voimaan myös Suomessa, eli kaikki yhtenäispatentit olisivat automaattisesti voimassa myös Suomessa ja niitä koskevat riidat ratkaistaisiin yhdistetyssä patenttituomioistuimessa. Vaikka Suomi ei ratifioisi sopimusta, suomalaiset yritykset voisivat silti käyttää yhtenäispatentteja, mutta tällöin suojaa patentti ei olisi Suomessa voimassa ilman erillistä kansallista voimaansaattamista. Kansainvälisesti toimivien ja kansainvälistymään pyrkivien suomalaisten yritysten on omaksuttava uusi järjestelmä Suomen ratifiointiratkaisusta riippumatta.

Työ- ja elinkeinoministeriölle 12.8.2015 toimittamassaan lausunnossa Suomen Yrittäjät arvioi patenttijärjestelmäuudistuksen hyödyt sen mahdollisia haittoja suuremmaksi ja puolsi UPC-sopimuksen ratifiointia. Suomen Yrittäjät pitää tärkeänä sitä, että suomalaisia yrityksiä kannustetaan toimimaan kansainvälisesti ja kehittämään uudenlaisia tuotteita ja palveluita. On lisäksi tärkeää, että niillä suomalaisilla yrityksillä, jotka haluavat toimia kansainvälisesti, on siihen parhaat mahdolliset edellytykset. Kovenevassa kansainvälisessä kilpailussa yritysten on oltava innovatiivisia, mikä on myös yhteiskunnan kokonaisedun mukaista. Yhtenäispatentin keskeisin etu on juuri se, että kansainvälinen, laaja suoja on mahdollista saada suhteellisesti pienemmin kustannuksin, mikä helpottaa uusien innovaatioiden kansainvälistä kaupallistamista. Tämän vuoksi UPC-sopimuksen ratifioiminen olisi myös Suomen elinkeinopolitiikan tavoitteiden mukaista.

On myös huomattava, että jos Suomi ei ratifioi nyt, asiaa ei olisi järkevää ottaa uudelleen käsiteltäväksi kuin vasta usean vuoden kuluttua, jolloin järjestelmään kuuluvista maista voitaisiin saada tietoa ratifioinnin vaikutuksista. Mahdollisten negatiivisten vaikutusten osalta kysymys olisi kuitenkin vain niiden lykkääntymisestä, jos Suomi kuitenkin ratifioisi UPC-sopimuksen myöhemmin. Lisäksi yhdistetyn patenttituomioistuimen paikallisjaostoa ei perustettaisi Suomeen, eikä Suomi pääsisi osallistumaan yhdistetyn patenttituomioistuimen toiminnan valmisteluun ennen sopi-

muksen voimaantuloa, jos Suomi ei ratifioi UPC-sopimusta nyt. Suomen vaikutusmahdollisuudet eurooppalaisen patenttijärjestelmän kehityksessä jäisivät muutoinkin heikommiksi, ja suomalaisen IPR-osaamisen kehitys voisi jäädä jälkeen muista Euroopan maista.

Lopuksi

Edellä esitetyin perustein Suomen Yrittäjät kannattaa UPC-sopimuksen ratifioimista. Patenttilain ehdotettujen muutosten osalta Suomen Yrittäjät toteaa, että on tarkoituksenmukaista yhdenmukaistaa patenttilain patentin suojaa koskevat aineelliset säännökset UPC-sopimusta vastaaviksi. Jos näin ei tehtäisi, Suomessa voisi olla voimassa suojan laajuudelta kahdenlaisia patentteja, mikä aiheuttaisi sekaannusta paitsi patentinhaltijoille, myös muille toimijoille. Vaikka patenttilain muutos kaventaisi jonkin verran suomalaisen patentin tuottamaa suojaa, on muutos nykytilaan nähden verrattain vähäinen. Muihin lakeihin ehdotettujen muutosten osalta Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa.

Suomen Yrittäjät

Albert Mäkelä
lainopillinen asiamies